

Kollár Kálmán hegedűtanár, karnagy (1932–2012)

EGY GYŐR MEGYEI KISKÖZSÉGBEN, LOVÁSZPATONÁN SZÜLETTEM 1932-ben. A falunak van egy ötszáz éves, megkapó szépségű, még a török kor előtti temploma, amely hol a katolikusoké, hol az evangélikusoké volt. Széles kőfallal van körülkerítve, és a törökök támadása idején a falu népe ide menekült. A múlt hetekben a Kossuth Rádió a lovászpatonai harang hangjával köszöntötte egy hétig minden délben az ország népét.

Gyermekkoromban pajtásaimmal, amit csak lehetett mindenféle rosszaságot elkövettünk. A falu közepén áll az Eszterházyaknak egy gyönyörű kastélya, amelynek kertjében nagyon értékes fák, növények voltak. Természetesen a kerítés nekünk nem volt akadály. Amikor a park öre, Barcza bácsi elaludt, egy fához kikötöttük a lábát, pipájába a dohány alá mindenféle bűzös szörnyűséget raktunk. Bokszos dobozok fedeléből madzagtelefont készítettünk. A hatalmas fákat így kötöttük össze, hogy minden mozgásról

tudjunk. Szóval igazi gyermekcsínyeink a növények és a falun megelhető állatok között, közelében zajlottak.

Édesapám asztalos volt, édesanyám pedig varrónő. A környék minden asztalosa és varrónője a mi házunkból nőtt ki, vagyis inasok és segédek között nőttem, nődögéltem és váltam emberré. Földünk nem volt, de néhány háziállatunk igen. Szakszerű gondozásukat meg kellett tanulnom, mivel testvérem nem volt, így a fiús és lányos munkákat egyaránt – a kertben, az állatok között, a műhelyben és a konyhában – el kellett végezniem. Ez a mindennapjaimban azt jelentette, hogy a kerti munka és az állatok etetése után a műhelyben egy akkor hatalmasnak tűnő akácfa-rönköt kellett elvágnom. Ebéd után pedig elmosogatni és konyhát felmosni. Ezután mehettem játszani. Édesapámnak tett ígéretemet – hogy például 6 órára otthon vagyok – elképzelhetetlen volt nem betartani. Ugyanis ő 6 óra előtt néhány perccel

ott állt a kapuban, és nem mászhattam be titkon a kerítésen, meg öreganyám felől sem tudtam besurranni. S amikor a kapuban pont 6 órakor megjelentem, édesapám felnézett a toronyórára, megsimogatta a fejemet, és azt mondta: Jól van, kisfiam, úgy látszik, te pontos ember leszel. Hát ennek az embernek nem lehetett csalódást okozni.

Jó nagydarab, erős gyerek voltam, ezért a szüleim kiadtak a szomszédoknak azzal a felkiáltással, hogy: tanulja meg a gyerek, miből lesz a kenyér. Meg kellett tanulnom az aratás, a masinázás minden fortélyát, a kötélterítést, a kepézést, a törekelést, az asztagrakást, a takarodást. A Békefi gyűjtésében (Bakonyi népdalok) van egy ide illő strófa:

*A bableves, darástészta
e'ment a folyóra innya.
Se nem túrós, se nem darás
egye meg az e'ső kaszás.
Borzavári kis tarisznya
e'ment a folyóra innya.
Se nem túrós, se nem mákos
egye meg a Salczer János.*

Ebből a népdalból tudjuk meg, milyen is volt az aratógépek előtti kaszálás koreográfiája. Tegyük fel, öten álltak bele kaszával a kezükben a gabonatóblába. Az első kaszás ereje, tempója határozta meg a többiek, mint az öt követők megerőltető, iszonyatos munkáját a hőségben. Lemaradni ugyanis a megsemmisüléssel volt egyenlő. Ugye most már érthető: minden bizonyosan Salczer János jó erőben lévő első kaszás volt, aki ugyancsak meghajtotta a bandáját. A nótában kívánják neki az üres mácsikot, hogy engedjen az embertelen hajtásból.

De hát ez már történelem, mint ahogy szinte minden magyar népdal az.

Ezt veszik el most tőlünk lassanként, hogy dalainktól, táncainktól, meséinktől – vagyis mai szóval élve identitásunktól megfosztva – könnyebben olvadjunk fel a „nagy kohóban“, amit az úgynevezett globalizáció piacorientált világa diktál. Kísértetiesen hasonlít a haza mostani helyzete ahhoz, amit Napóleonnak mondott Bécsben az egyik vezérkari tiszt: „Felség! Vegye el tőlük dalaikat, táncaikat, verseiket, meséiket, és utána azt csinál a magyarokkal, amit akar.“

Ebben a kilátástalannak tűnő helyzetben jó lenne vezetőinknek odakiáltani, hogy a kultúrát minden államnak kötelessége E L T A R T A N I, és nem szabadna igazságtalan osztogatásokkal és a pályázatírás útvesztőivel megalázni. A vigasztaló csak az, hogy a magyar történelemben az ország, ha a huszonnegyedik órában is, még mindig föltámadt. Úgy látszik a Szent István álmodta Mária országa nem veszhet el végleg.

Egy nagyon művelt, faluszerető, nagy tiszteletnek örvendő esperes élt 25 évig Lovászpatonán. Eljött hozzánk, mert jó tanuló voltam. Azt mondta édesanyámnak,

hogy papnak kell lennem. Vagyis el kell mennem Győrbe, a bencés gimnáziumba, amiről édesapám hallani sem akart. Végül mégis Győrbe kerültem, ahol gyönyörű, csodálatos évek következtek. Furcsa volt a városi gyerekek között növények, állatok, őszinte, természetes emberek, nagy mesélők nélkül. Kis duci falusi 9 és fél, 10 éves gyerek voltam egyedül a nagyvárosban. Micsoda változás!

A tízéves gyerek otthagyja a szüleit, és bekerül egy olyan közösségbe, ahol az osztálytársak hegedülnek, fuvoláznak, zongoráznak, és nem az akácfarönkök, meg nem a kévekötés minősíti őket. Másképp beszélnek, másképp öltözködnek. Az önképzőkörben az egyik eljátszott egy Beethoven szonátát, a másik egy Vivaldi koncertet, és én mindezt tágra nyitott szemmel és füllel próbáltam követni. A magabiztos kis falusi gyerek bizonytalanul, csodálkozóan lebegett a vadonatúj osztálytársak között.

Érdekes, nem nagyon tetszett, ahogy ők hegedültek. Nekem nem volt elég szép. Elhatároztam, hogy én hegedülni akarok. Ehhez tudni kell, hogy hat-hét éves koromban Lovászpatonára került egy Erdélyből kitelepített hegedűművész. Tejeskocsis lett, nem volt más állása. Vékony, hajlott, púpos emberke volt. Esténként a háza előtt összegyűltek az emberek, mert mindig hegedült. Ismerte és szerette az egész falu, hiszen ő szedte össze a tejet, és vitte a csarnokba kis egylovas kocsijával. Elég sok gyereket tanított a faluban hegedülni. Ahol tanítványai voltak, ott étkezett. Édesapám kérésére engem is tanított. S jött a Feri bácsi! Fogta a kezemet, odahúzta a helyére a kis hegedűn.

*„Ezt ne így tartsd!
Azt a vonót ne úgy húzd!
Nem tiszta!
Hamis!
Csúnya!
Nyikorog!”*

Semmi sem volt jó neki.

A nyári szünidőben jött két unokatestvérem Tényőről. Két hétig voltak nálunk. Jó nagy bőröndökkel érkeztek, hozták a ruháikat, játékaikat. Mikor készülődtek haza, az egyik bőröndjükbe belecsempészttem a kis hegedűmet vonójával együtt, hogy ne kelljen többet hegedülnöm. Visszamentek Tényőre, aztán jött a Feri bácsi. Na, kis Kálmán, gyere hegedülni! Én nagy buzgalommal kezdtem keresni a hegedűmet, de persze sehol sem találtam. Édesapám felfigyelt:

– *Gyere ide, kisfiam! (Mint mindig, most is belém látott – gondoltam.) Hol van a hegedűd?* Rövid csönd következett, de a szúrós tekintet parancsára nem lehetett mellébeszélni.

– *Elvitte a Lali!*

– *Hogyan vitte el?*

– *A bőröndjében* – mondtam.

– *Hogyan került a bőröndjébe?*

– *Beletettem* – mondtam, de már sírásra görbült szájjal.

Csodák csodájára édesapám szürös tekintete meglágyult, és csak ennyit kérdezett:

– *Kisfiam, te nem akarsz hegedülni?*

– *Nem, édesapám, nem akarok.*

– *Jól van* – mondta. *Miért nem szóltál? Mi nem akarunk neked olyant, amit te nem szeretsz.*

És Feri bácsi továbbra is, még hosszú ideig nálunk reggelizett.

Hát ez volt az előzménye annak, ahogyan én hallgattam az osztálytársaimat. Lassan éreztem, hogy szégyellem a megfutamodást. Volt két pengő spórolt pénzem. (Ezt úgy kell érteni, hogy 40 fillér volt egy kutyariasztó pisztoly tíz tölténnyel.) Működött abban az időben Lovászpatonán egy messze földön híres cigánybanda. A kancsal Béla cigánytól egy pengő ötven fillérért vettem egy rozoga hegedűt. Amikor a szüleim lefeküdtek, kilopódtam az asztalosműhelybe egy petróleumlámpával. Mindennap éjfélékig dolgoztam: a cigánytól vett hegedűt szétszedtem, levettem a méreteket, lerajzoltam, megkerestem a megfelelő fát, és a szétszedett mintájára csináltam új hegedűt. Édesanyámék nem vették észre. Amikor szeptember elején mentem vissza Győrbe, a nagybőröndbe becsempésztem a hegedűt. Korrepetáltam egy gyereket matematikából vagy latinból, már nem emlékszem pontosan. A Metzker hangszerésznél vettem egy tokot, meg egy vonót. (Bár vonót otthon is csináltam, be is szőröztem a Szúr Jani bácsi lova farkából kihuzigált szőrrel.) Ezután bementem a Káptalandombon levő zeneiskolába. A hosszú folyosóra mindenféle hangszer hangja hallatszott ki. Ahonnan hegedűhangot hallottam, bekopogtam. Ott állt egy csillogó tekintetű ember, mellette egy buckó gyerek hegedült. A tanár úr szemüvegén tükröződött a fény, nem tudtam a szemébe nézni. Jó napot kívántam, és megszólaltam:

– *Tessék engemet megtanítani hegedülni!* (Azt gondoltam ugyanis, hogy körülbelül egy hónap múlva engem ez a tanár úr megtanít hegedülni, és rövidesen én is úgy hegedülök, mint az osztálytársaim.)

– *És van hegedűd?*

– *Van* – mondtam.

– *És hol van?*

Kimentem a folyosóra, behoztam és megmutattam. (Már nem tudom, milyen lehetett. Sajnos eltűnt, megrágtá az idő.)

– *Honnan vetted ezt a hegedűt?*

– *Én csináltam.*

– *Na jó, jó.*

Kiment a teremből, ott maradtam a gyerekekkel. Meg sem mertem szólalni, de ő kérdezte:

– *Tényleg te csináltad?*

Na, erre már kihúztam magam és mondtam:

– *Hát szoktam én hazudni?* (Közben arra gondoltam, hogy a tanár úr meséli a kollégáinak, hogy van itt egy kis bunkó falusi gyerek, aki azt állítja, hogy csinált egy hegedűt. Nézzétek meg ezt a csodabogarat!)

Rövid időn belül tényleg bejött a terembe három, négy vagy öt hegedűtanár. Nézegettek engem is, a kezemet, össze-összenéztek, és egyszer csak az egyik megszólalt:

– *Hát akkor hozzám jöhetsz hegedülni. Itt van egy papír, töltsd ki, és ird alá!*

És én mentem hegedülni. Az első évben 4 vagy 5 évet végeztünk el. Ismerősöknél laktam albérletben, állandóan hegedültem. Egyszer aztán jött az önképzőköri felépésem. Az a boldogság! Teljes meglepetést okozott, hogy saját készítésű hegedűmön játszottam, nekem pedig leírhatatlan élmény volt.

Ez a csodálatos hegedűtanár dr. Barsi Ernő volt. Ernő bácsi még él, lassan 90 éves lesz. Egyébként református lelkész, 74 éves korában doktorált néprajzból. A Rábaköz teljes népdalanyagát összegyűjtötte. A mai napig tartjuk a kapcsolatot, olyan, mintha édesapám nem halt volna meg. Írt egy hegedűmetodikát is többek között, és engem kért fel a könyve bemutatására.

Alkatomat tekintve nem voltam hegedűs típus. Nagydarab, erős testalkatú, ifjúsági válogatott birkózó, futballoztam az ETO ifjúsági csapatában. Minden május 1-jén átúsztuk a Dunát a legszeleesebb pontján, ahol belefolyik a Rába.

Aztán lassan döntenem kellett, hogy birkózó világbajnok akarok-e lenni, vagy muzsikus. Győzött a hegedű!

Felvételiztem a konzervatóriumba, majd a főiskolára. Nem is tudom, hány diplomám van, négy vagy öt. Amikor az egyik diplomámat megkaptam, édesapám egy úgynevezett lemezvillás motorkerékpárt ajándékozott nekem. Szabó Miklóssal, ezzel a motorral jártunk a Győr környéki falvakba népdalt gyűjteni.

Az egyik ismerősömnek Pannónia motorja volt. Mesélte, hogy volt a Balatonon. Az ám a valami! Amikor megérkezett, olyan volt, mint a molnár, csak nem a liszt, hanem az út pora lepte el. Levetette a köpenyét, kirázta. Olyan utakon kell menni – mesélte, hogy nem látod a végét, nem tudod, mi jön szembe. Csupa kő, meg gödör minden. A vonat ezt a távot öt óra alatt tette meg. Csodálatos a Bakonyon átmenni! De amikor megláttam a Balatont... nem lehet elmondani. Hát akkor felülök a kis Csepelemre – gondoltam, és megnézem azt a híres Balatont!

Elindultam, de csak Veszprémig jutottam el. Kádártánál volt egy híd. Ott megálltam, kiráztam a ruhámat, majd bejöttem Veszprémbe. Utolsó éves voltam a főiskolán, csak a diplomakoncertem volt hátra. Állandóan gyakoroltam. Az volt a vágyam, hogy zeneiskolában taníthassak. Ugyanis akkor egy győri általános iskolában tanítottam. Meziótlásos tanítványaim is voltak. A gyárvárosi iskolába akkor 1300 gyerek

járt. 62 tagú volt a tantestület. Mikor Rákosi megteremtette a forintot, 500 Ft fizetést kaptam. Ebben az iskolában volt egy kórusom. Az első fizetésemből a kórus első sorának vettem egyforma bakancsot, meg egy kék színű melegítőalsót. Bartókot énekeltünk. Volt egy megyei verseny, ahol a győri zeneiskola, meg a városi iskolák kórusai énekeltek. Mi nyertünk a kis mezítlábas gyerekeimmel. Kodályt is énekeltünk. Később előadtunk egy gyerekoperát is. Aztán jött a nagy kérdés – életem legnagyobb kérdése – hegedüljek vagy kórust vezessek?

Hát ilyen előzmények után érkeztem Veszprémbe, ahol megláttam a várat. Valahogyan a vár alá keveredtem. Felnéztem, és valósággal láttam, hogy István meg Gizella fönny állnak, és lenéznek a gatyás, a vár alatt vonuló, integető parasztokra, és a magyar nagyszarvú ökreik himbálózva vonulnak. Viszik a gabonát a királynak. Akkor még igazi, púpos kisváros volt Veszprém, nem ez a modernizált település a postával, meg a húszemeletes házzal. A mostani sétálóutcában volt egy benzinkút. Itt tankoltam, és valakitől megkérdeztem, hogy hol találom meg a zeneiskolát. Eligazított. Bementem, és elmondtam az igazgatónak, hogy utolsó éves főiskolás vagyok. Nemsokára lesz a diplomakoncertem, és szívesen jönnek Veszprémbe tanítani. A válasz:

– *Szeptember 15-én indulunk, 14-én legyél itt! Albérletet szerzünk. Isten hozott!*

Működött itt egy úgynevezett iparos dalárda, amely abban az időben volt 75 éves. Felkértek karnagyuknak.

Aztán jött Kodály barátja, Nagy Lídia. Itt alapította meg az ország második énekzenei tagozatos általános iskoláját Kodály szülővárosa, Kecskemét után. Gyönyörűséges évek következtek. Jöttek a kis nebulók, az akkori ének-zenések hegedűórára:

– *Jó napot kívánok, Kálmán bácsi!*

És a violinkulcsos nyakkendőös kicsi magyar csemete, a jövő muzsikusa hegedült nekem, aki az órák közti szünetben népi táncot járt, és heti hét énekórán szívta magába a szintiszta magyar történelmet.

Most menjünk ki a Kossuth utcára, és nézzük meg ezeket a kiszőkített hajú, tityegő-totyogó, mindenük ki van lányokat ..., az „egyenlányokat”, akik szívják a cigarettát, fogják a kólásüveget, és az „új magyar nyelvet” beszélnek. Mindezt el kell fogadnunk?!

Kilenc évig voltam második koncertmestere a Veszprémi Szimfonikus Zenekarnak, és tagja a Veszprémi Vonósnégyesnek. Káté István kollégámmal és barátommal szinte az összes kettős versenyt és concerto grossót végigjátszottuk. Bejártam a Lídia néni énekóráira, ahol nagy csodák történtek. Megbeszélte az iskolaszolgával, hogy kopogjon be az énekórára, és hozza Kodály Zoltán táviratát. Az belép a terembe, és dörgő hangon mondja:

– *Megjött az első osztálynak a távirat.*

Lídia néni átvette, nézte és olvasta:

– *Szin-kó-pa, ti-tá-ti.*

Tá-ti-ti-t tanultunk, de *ti-tá-ti-t* még nem. És akkor sejtelmesen mondogatni kezdték: *ti-tá-ti, szin-kó-pa, szin-kó-pa, ti-tá-ti.* És énekelték: *Hull a szilva a fáról, most jövök a szin-kó-pa...*

Lídia néninél a magyar népdal igazi örömszerzési hely volt. Minden órára magával vitte a hegedűjét, a „*Jancsikát*”. Ezért volt az, hogy az iskolában mindenki hegedülni akart.

Azt az ajándékot is megkaptam a Jóistentől, hogy a pályám kezdetekor olyan helyre kerültem, mint a győri gyárvárosi iskola. Ott csodálatos munkáscsaládok voltak, akiknek egy hazug szó vagy rafinált, kétértelmű kifejezés a száját el nem hagyta. Egyenes, őszinte, igazi munkásemberek voltak. Ezután jött a Nagy Lídia néni korszak. Egyik nap azt mondja nekem:

– *Te Kálmánka! Van nekem egy kórusom. Légy szíves, gyere el segíteni! Szeretnénk megtanulni a Bárdos: Szegeď felől-jét.*

Fogalmam sem volt, mi az a *Szegeď felől*. A tenor szólam szólampróbáit körülbelül három hónapig vezettem, de ennek dacára sem tudtuk elénekelni. Pedig én is fújtam a tenorban szakadásig. Hol az egyik szólam, hol a másik dőlt össze, amikor összpróbán kísérleteztünk. Úgy 10-15 évvel ezelőtt, mikor a második lemezünket csináltuk, csak csendben jegyzem meg, hogy a *Szegeď felől*-t három próba után énekeltük lemezre a mostani kórusommal. Mikor Lídia néni meghalt, Mesterházi Józsi bácsi, az akkori elnök azt mondta:

– *Nem kell idehívni senkit karnagynak, itt vagy nekünk te!*

Utazásainkról, életünkről, díjainkról, a megtett közös 42 évről kötetekre való lehetne beszélni. Pro Urbe oklevelem a város kulturális életében végzett több évtizedes munkát említi. Veszprém díszpolgára is vagyok, a kórus pedig Gizella-díjas. Van egy szponzorunk, aki egy csodálatos házat bocsátott rendelkezésünkre. Így nem próbahelyünk van, hanem otthonunk. Itt éljük hétköznapijainkat szeretetben, barátságban. A városban folyó koncertjeinken mindig telt ház van. Úgy gondolom, hogy az emberek megérik az igaz és tiszta szándékot.

Az ország zenei életében végtelenül tisztelik az arezzói győzelmeinket (három első helyezésünket), a BBC-győzelmeket, az európai élvonalbeli elismeréseinket. Jelenleg már a nyolcadik lemezünk elkészítésénél tartunk, amely a magyar kórusmozgalomban példátlan. Megkezdjük az érseki levéltárban levő 200 évvel ezelőtti veszprémi komponisták egyházzenei műveinek feldolgozását. Tizenhét magyar kortárs művet mutattunk be, amelyeket a szerzők a mi kórusunknak dedikáltak. Túl vagyunk a X. Nemzetközi Kóruszenei Találkozó megrendezésén, amely Európában egyedülálló. Ugyancsak nagy feltűnést keltett a szakmában az 5–6. lemezünk, amelyen Kodály 24 nagy vegyes kara szólal meg egy olyan könyvmelléklettel, amely 24

kórus történeti háttérét, zenei, irodalmi anyagának elemzését tanulmánykötetként tartalmazza.

Nagy családom, a Veszprémi Liszt Ferenc Kórustársaság néha-néha kidőlő tagjait újonnan jelentkező fiatalok pótolják, akik boldogan, hittel, szent akarattal veszik át azt a szellemet, amit a hazai kulturális életünk lassan huszonnegyedik órájában kötelességünknek tartunk mai életünkbe fennmaradásunkért átmenteni.

Isten adja hozzá Vörösmarty igazát:

„Van még lelke Árpád nemzetének!”

Kollár Kálmán kitüntetései: 1975 SZOT-díj, 1981 Bartók Béla érem, 1982 Szocialista Kultúráért, 1983 Kodály Zoltán plakett, 1983 Veszprém Megye Művészeti díja, 1984, 1986, 1988 Debrecen, Karnagyi-díj, 1992 Pro Urbe Veszprém, 1997 Veszprém Megye Érdemrendje, 1998 Pro Meritis, 2001 Gizella-díj, 2002 Magyar Köztársaság Érdemérem Lovagkeresztje, 2002 Veszprém Város Díszpolgára, 2007 Lovászpatozna Község Díszpolgára, 2007 Magyar Művészetértdíj, 2007 Pro Comitatu, 2009 KÓTA Életműdíj, 2009 Magyar Kultúra Lovagja, 2012 Falvak Kultúrájáért Alapítvány Örökségünkért Érme.

Veszprém, 2005. október

Lejegyezte: MOLNÁR JÁNOS

(Kollár Kálmán Kossuth utcai „Lordok Házában” lévő lakásában lezajlott beszélgetés eredménye a fenti önéletrajz, amelyet formába öntés után Kálmán elfogadott. – M. J.)

Kollár Kálmán további életútja a sajtóban megjelent írásokból követve:

A Szent Mihály-bazilikában 75. születésnapja alkalmából szervezett koncerten egykori tanára, a 87 éves dr. Barsi Ernő hegedült egykori tanítványának. A kortárs zeneszerző és barát, Karai József betegsége miatt levélben gratulált a 75 éves Kollár Kálmánnak. (T. Tóth Márta: Kollár Kálmánnak szólt a dal. Veszprémi 7 Nap, 2007. júl. 6., 7. p.)

45 éve irányítja Nagy Lídia egykori kórusát, az ötvenéves Liszt Ferenc Kórustársaságot Kollár Kálmán. A kórus számára olyan neves kortárs szerzők írtak műveket, mint Farkas Ferenc, Bárdos Lajos, Orbán György, Nagy Olivér, Lendvai

Kamilló, Karai József, Szokolay Sándor. A kórus, kortárs zeneszerzők 17 nekik dedikált művét mutatták be. 2008-ig 11 CD-jük készült el, köztük a Kodály összes vegyes kari művét tartalmazó dupla lemez. Dr. M. Tóth Antal: Újra hallom szép szavát kötet ébresztette fel azt a gondolatot Kollár Kálmánban, hogy megszólaltassák a 150-200 évvel ezelőtti Veszprém pezsgő zenei életének dokumentumait (T. Tóth Márta írása a Veszprémi 7 Nap, 2008. okt. 31-iki számában). A Veszprémi Érsekség országosan is jelentős kéziratos kottagyűjteménye kincsesbánya volt Kollár számára, aki kórusa részére áthangszerelte a műveket és a Musica Antiqua Vesprimiensis I–IV. lemez-sorozatban közreadta a XVII–XIX. századi veszprémi zeneszerzők, karnagyok, orgonisták hagyatékát (megjelenési évek: 2004, 2006, 2008 és 2011).

Kollár Kálmán a KÓTA Életműdíját 2009-ben kapta meg, amelyről Balla Emőke újságíró tudósított (Életműdíj Kollárnak, Napló, 2009. dec. 18., 4. p.). Amikor kórusa Magyar Örökség-díjat kapott, akkor hosszabb beszélgetés készült vele a kórusról és a „nagy szerelemről”, a hegedűről, hiszen az évek hosszú során kitanulta a hegedűkészítés minden fortélyát, és több hangszer is készített (Balla Emőke: A zenéről nem beszélni kell... Napló, 2011. júl. 23., 15. p.).

Mindig dédelgetett terve volt egy passió megírása, ami végül 2011-ben készült el. Igazi kuriózumnak számító Veszprémi Passiójának ősbemutatója telt ház előtt, 2012. április 4-én, Húsvét előtt, nagyszerdán volt a Veszprémi Szent Mihály Székesegyházban. A bemutatón készült lemezfelvétel 2012-ben jelent meg (Balla Emőke: Egyszülött fiát adta: Kollár Kálmán Veszprémi Passióját a Liszt Ferenc Kórus szólaltatta meg. Napló, 2012. ápr. 7., 5. p.; Liszt Ferenc Kórustársaság honlapja).

Kollár Kálmánnal a sajtóban is leköszölt utolsó beszélgetés néhány nappal halála előtt jelent meg (Kanyár Erika: Egy élet a zene bővületében: beszélgetés a 80 éves Kollár Kálmán karnaggal. Napló, 2012. júl. 3., 7. p.).

2012. június 29-én a bazilikában vezényelt 80. születésnapja tiszteletére rendezett koncerten. Akkor már barátai, tisztelői, kollégái tudták, hogy ez volt az utolsó fellépése „drágáival”. A koncert után a zeneiskola hangversenytermében zajlott a köszöntések sora (akkor találkoztunk utoljára, jókívánságaimra csak két szó volt a válasz: Isten veled. És néhány nap múlva örökre elment egykori tanárom).

A Naplóban megjelent gyászjelentés: Otthonában 2012. július 7-én elhunyt Kollár Kálmán. Hamvait július 14-én, a gyászmisét követően a Szent Mihály-bazilika kriptájában helyezték el. (Balla Emőke: Elhunyt Kollár Kálmán. Napló, 2012. júl. 11., 3. p.; Czingráber János: Búcsú Kollár Kálmántól. Napló, 2012. júl. 14., 7. p.; Elhunyt Kollár Kálmán. ZeneSzó 2012. 5. sz. 2. p.; Örökre elment a karnagy. Veszprémi 7 Nap, 2012. júl. 13., 2. p.; Kellei György: A zöld napernyő már örökre behúzva. Emléktöredékek Kollár Kálmán karnagyról. Veszprémi Szemle, 14. évf. 2012. 4. sz. 112–120. p.)

Kollár Kálmán a kórusával készített lemezeken túl két művet hagyott az utókor-

ra. *A Zengj nekünk dalt... : tanulmányok Kodály Zoltán válogatott vegyes kari műveiről. 2002. 123 p.* szakmailag unikális munka, amelyben Kodály valamennyi vegyes karát elemezi, amelyhez csatlakozik a mellékelt 2 CD-én valamennyi mű, a Liszt kórus tolmácsolásában.

Kollár Kálmán: Hamu alatt. Szerzői kiadás Veszprém 2012. 142 p. A közel 30 novellát tartalmazó kötetében személyes múltjának kisebb-nagyobb történéseit írta le Kollár Kálmán az ő sajátos humorával, előadásmódjával fűszerezve, ami mindig élménnyé tette a vele való találkozások sorát (barátsága okán a készülő kötet kéziratát még 2010 őszén olvashattam). A kötet bemutatóját a Bástya áruház földszintjére tervezte eredetileg is, hiszen az csak néhány méterre volt lakásától (Balla Emőke: Gyász és öröm a kötetbemutatón. Napló, 2012. júl. 11., 3. p.). A sors nem adta meg számára a lehetőséget. Mi pedig nem kaptuk meg baráti ölelését és dedikációját (így nekem is csak a Kodály kötetébe írt szavai maradtak: Miklósnak szeretettel és a régi-régi igaz barátsággal: Kálmán – Cs. M.)

Kórusával készült utolsó lemezfelvétele már halála után jelent meg. *Kollár Kálmán: Veszprémi passió. CD-lemez. Veszprém, 2012.*

Kollár Kálmán a veszprémi Csermák Antal Zeneiskolától, ahová Szilvássy László igazgató 1955-ben vette fel hegedűtanárnak, sohasem szakadt el. Tanárként és hangszerészként életének utolsó hónapjáig mindig ott volt, tanítva növendégeit és javítva hegedűiket. Az általa készített hegedűk és kórusa hangjában megőrződik sze-mélye.

A fenti rövid életút-összegzés, a hivatkozott közleményekkel együtt sem elegendő a karnagy-zenetanár életének bemutatására, de reményeink szerint arra igen, hogy bepillantunk egy XX. századi kitűnő veszprémi muzsikus munkásságába-személyiségébe.

MOLNÁR JÁNOS–CSISZÁR MIKLÓS